

LAJTOS NÓRA

Grillázspoézis

HORVÁTH VERONIKA: MINDEN ÁTJÁRHATÓ

*„színtelen vagyok, fonákja önmagának,
hiányzik a simábbik felem...”*

(Horváth Veronika: *szélcsend*)



**Fiatal Írók Szövetsége
Budapest, 2017
92 oldal, 1600 Ft**

”

A grillázspoézis olvadás-ragadás, édes-keserű és törhető. A grillázspoézisnek is van költői énje, aki ragadás-olvadás, keserű-édes és törékeny. Leélni, felélni, megélni, elélni, átélni próbál. A próbaköveken végigmenni. Grillázstestbe szorult létezését leírni, kiírni, felírni, megírni, átírni, szétírni. Egy elsőkötetes szerző munkájáról kritikát írni grillázs-súlyos feladvány, ugyanakkor édes teher. Horváth Veronika (1990) *Minden átjárható* grillázkötete igazi magával ragadó(s) életcukrászdai csemege. Ötvenöt grillázköltemény három ciklusba rendezve szól a csöndről, az időről, a gyermekkori szégyenről, szorongásról, büntudatról, a sírásról, a tengerkéek szövegek kötetbeli sormintázataról; a keserédestől a fogba ragadás életgrillázs-darabokon át a halálban felolvadó grillázs felvillantásáig.

*

[grillázscsönd] Hamvas Béla jegyzi meg szellemesen egy Nietzsche-monográfia kapcsán, hogy az benne a legjobb, amit a monográfus Nietzsche-től idéz. Azért, hogy mi is minél közelebb kerülhessünk Horváth Veronika szabad (próza)versben gondolkodó attitűdjéhez és főképp a szövegek természetéhez, illik máris ideidézni a szerzőt: „hátha a csönd kitölti a hiányt” (*térfél*). Ebben a csöndben artikulálódó költészetben van részvét, és van alázat: keserűen édes gyermekkori emlékek, a múltban szétszóródó személyiség beleragadása az emlékidézésekbe, valamint a kötet végére nővé, s majdnem anyává formálódó grilláztörékeny személyiség érhető tetten, ahol a csönd megtörik a felszínre kerülő gyermekkori traumák kimondásakor. Valamely műben éppolyan figyelemre méltók például a hallgatások, mint a megszólalások. Van, hogy egész költemény *pianó*ban szólal meg, a szövegcsendek pedig mindenhol érzelmi krízisgócokat jelölnek.

Különböző nyelvi regisztereket mozgat a szöveg, ezek többnyire kék színnel vannak kiemelve. Van közöttük betétdal és csúfolódó bravúros összemontírozása (a lányok, a lányok földiboszorkányok), vagy népdalbetét (Kis Komárom, Nagy Komárom; „fűjdogál a szél az öreg duna felől...”; lánc, lánc, eszterlánc), mondóka (tíz, tíz, tiszta víz; süti, süti pogácsát; bal lábat a jobb után, balt a jobb után). Ez utóbbiak a gyermekkor felidézésének főbb attribútumai.

[grillázsidő] Horváth Veronika kötetében hangsúlyos szerephez jut az idő kontextualizálása: az első versektől az utolsóig olvashatunk a kihulló, elmálló időről, amely át- meg átszövi a kötetegészt. Az ontológiai létbizonytalanság költői kérdésként szövődik bele *felrémlő partok* című versébe: „van-e idő, mikor már nem úgy van?” A tárgyiasult időkezelés sem idegen a költőtől: „nagyapámtól porszívót örököltem [...] kiszívom a múlt időt” (*használati tárgyak*). Kétpólusú viszonyrendszer tűnik fel a következő szövegrészekben. Először az idő teremt magának úrt, ami a sarre-i lét és semmi kategóriáinak versbeli leképezése: „poharak nedves talpától csúszik az asztal. csúszik a / térben, kilóg az időből, saját úrt teremt”. Majd a lírai én „kisistenként” alkot magának időt: „egy átvérzett jelenben / szülök magamnak / apát / anyát / nővért / időt” (*szérum*). Végül azt a *grillázsidőt* érhetjük tetten több alkalommal is, amikor elolvad bennünk a cukormázjas jelen, amikor „évről évre kopnak a vonalak kék és fehér közt hangtalanul... és egyszer csak megállnak, és nem kopnak tovább. őrzik / amit az idő beléjük mosott. az idő – más nem, nem mossa azt senki” (*ütni kell*). A „cseppfolyós percek” (*dupla kávé*) hétköznapiakra kivetített idő „színe vitele” képződik meg az alábbi sorokban: „nagyapám ma álmos [...] párnát igazgat, lejjebb csúszik a / kanapén, ki az időből” (*szenvedő szerkezet*). A fentiekben kiemelt időalakzatok olyan polemikus viszonyrendszert alkotnak a szövegekben, amelyekben a heideggeri időtapasztalat a lét-idő viszonyának artikulációjában is tért nyerhet magának, amelyekben a grillázstörékeny pillanat is elpattan, majd szétmállik, s mi ott csüngünk az *idő tején*.

[grillázskönny] Büntudat, szégyen, szorongás, sírás: a belső gyermek érzemhatárai, traumái kerülnek felszínre Horváth Veronika kötetének motivikus elemzésében. A büntudat azt üzeni: rosszat tettünk valakivel, megbántottunk valakit, pl.: az éltre gyakorolt agresszív hatású megszemélyesítéssel találkozunk a „széttép a büntudat” kifejezésben (*felrémlő partok*); majd a büntudatot elszenvető költői szubjektum érzelempalástja „lengi” körbe a megbánás gesztusát megelőző nyomós érzelmet: „az egész az én hibám” (*beismerő vallomás*). S végül a felnőttkor küszöbén álló személy ösöktől eredeztetett büntudatának bevallására kerül sor: „ő a büntudat. öreganyám meg nem szűnő / büntudata. az öröklött büntudatom. néz tizenhét / évesen” (*mindenszentek*).

A szégyen érzése igen mélypszichológiai „aktus”, a gyermekkori énben azt az érzést váltja ki, hogy nem olyanok vagyunk, amilyennek lenni szeretnénk, vagy lenni szeretnék mások. Három szöveghelyen maga a 'szégyen' lexéma is megjelenik: „felütik fejük a szégyenek” (*felrémlő partok*); „nyolcévesen nagyapám ágyában aludtam egyszer / ő a kanapéra szorult [...], a szégyen foltjai”; „mindenholnan az én szégyenem beszél” (*égési sérülés*). Ugyanebbe az élménykörbe tartozik a költői aposztrophé alábbi megnyilatkozása gyermekkori traumaként, mintegy grillázsfoltként beleégyve a személyiségbe: az „óvodában egyszer rosszul mondtam anyukám vezetéknevét.” (*felrémlő partok*)

Sartre szerint a szorongás az az állapot, amelyben az ember tudatára ébred szabadságának. Horváth Veronika lírai énje a szorongás különböző fázisait éli meg: a gyermekkori visszavonulás, a szabadságfogalom irreleváns ismeretének, valamint a transzcendens kimondhatatlanságának szólama hangzik ekképp: „ma az feszít, hogy szidtam az istent” (*felrémlő partok*). Aztán „a kisszobai szorongások beigazolódnak” (*rendellenes*); s végül a *képződményekben* „a szorongás sejtjei (tovább) nőttek”. Ez utóbbi a már felnőtt én szólama, a szabad individuumé, amelyben viszont a szorongás a szöveggörnyezet kontextusában vizsgálva releváns érzelmi jegy.

Az érzelemkifakadás nonverbális kifejeződése a sírás, amely elfojtott indulatok felszínre „keveredése” vagy a dühkitörés velejárója. Bizonyos gátlási szint alatt viszont elmaradhat a könnybe lábadás aktusa, s ekkor törhetnek a felszínre a költőben zajló poétikai diskurzusban az alábbi kifakadások: „Sírni kellene” (*váróterem*); „sírni kell sírni kellene kellett volna...” (*égési sérülés*); „és sírni se tudok”; „mielőltünk ellopták a sírást”. Az „add uram, hogy úgy legyen, legyen tó az én szememben is”. A *kegyelemmel áldott* soraiban az imaszerű főhász artikulálódik a lírai én hangján.

A másik véglet pedig, amikor a zokogásba fulladó grillázssírát a paplan alatt kell „elro-pogtatni”, az érzelmi aktivitás fokozódását tompítani: „takaró alatt fuldokolva tompítottam a sírást” (*használati tárgyak*); „mert sírni és fuldokolni kell” (*talpfa*). A sírás kimondatlanul is beszédes megnyilvánulása nemcsak a síró alanyból vált ki megkönnyebbüléssel járó érzelmi kitörést, hanem a környezetből is, feltéve, ha a sírás nem magányos létmódként determinálódik.

[grillázsterasz] A *Minden átjárható* című kötet kék-fehér szövegdialogicitása főképp olyankor tűnik fel, amikor a költői én ki kíván lépni a saját szólamából, és ekkor a vendégszövegek szólamának ad teret. Van természetesen arra is példa a kötetben, hogy szabad asszociációs játéktérbe kerül a pretextus: „fekete-fehér-sárga-krémszínű gyerekek / lánc lánc eszterlánc / elszakad a cérna / dzsenifer kifordul...” A vízzel (tó, folyó, tenger) való azonosulási vágy is jelentős a kötetben: „folyó vagyok” (*nem gondolok*); „víz kéne. inni. mosdani” (*szerepminták*); „nevekkkel, folyókkal a fájdalom átcsoportosítható” (*boszorkánység*). Az emlékezet partikuláris jellege tűnik fel az *áramlatok* című költeményben: „mikor a tengerre gondolok [...] a tenger amire nem emlékszem [...]”; és van a tenger / tenger / tenger / mondom, de másra gondolok.”

A grillázsteraszon a családtagokra is ráismertet bennünket a szerző. Az egyik legszebb költői komplex kép az „apám szakállából nő ki az isten” (*féldeci*). A színekdoché alakzata úgy növeszti hatalmassá az apát, ahogyan kicsinyíti Istent, ráadásul a felcserélés tovább erősíti ezt.

A kötetben csak az utolsó ciklus darabjaiban olvashatunk szerelmi tematikájú szövegeket, és a halál képe is itt kúszik be a gyűjteménybe. Nem követelmény e két témablock jelenléte egy könyvben, de Horváth Veronikának még ez iránt is volt affinitása. Pláne a lírai alany nőgyógyászati pokoljárásának megverseléséhez is, amelyhez nyers versbeszédében ekképp közelít a szerző: „nem lesz itt megtermékenyülés. / havonta lelököm a vastag nyálkahártyát. rendkívül szorgosan: méhen kívül is”; „halál nőtt a hasamban, kivágták belőlem” (*képződmény*); „ovarium ciszta, kiterjedt gyulladás. / a baloldali tömlőt eltávolítják” (*tapintásos vizsgálat*). Innen az esszenciális kijelentés a poézis talaján: „a költészet leginkább a csípőmben